

Algemeen wordt de populier als een waardevolle houtsoort beschouwd voor de aanleg van beplantingen in aan de wind blootgestelde gebieden. Bij bosaanleg in het westen des lands is hij uit dien hoofde dan ook vrijwel onmisbaar gebleken. Wanneer klonen worden gebruikt die goed tegen wind bestand zijn en wanneer de juiste aanlegmethoden worden gekozen kan zich in korte tijd een goed groeiende beplanting ontwikkelen die het klimaat ter plaatse gunstig beïnvloedt. De ontstane luwte is een wezenlijke verbetering van het milieu, dat niet alleen voor de mens aangenamer wordt, maar ook betere mogelijkheden biedt voor verdere aanplant van andere houtsoorten met een minder uitgesproken „pionier”-karakter dan populier. In de kuststreken is bij de aanleg van een pionierbeplanting de onderlinge bescherming een belangrijk punt: een jonge beplanting moet daar als een voldoende gesloten complex kunnen opgroeien en mag ook gedurende zijn verdere leven niet te sterk worden open

gekapt. Van enkele rijen of van verspreide populieren heeft men in de zeer winderige delen van ons land niet veel profijt. De bomen zijn dan individueel te sterk aan de wind blootgesteld, worden misvormd of gaan kwijnen.

De kuststrook van Groningen en Friesland wordt nogal eens beschouwd als een voor populieren ongeschikt gebied. In het verleden opgedane teleurstellende ervaringen zijn daar meestal niet vreemd aan. Deze ervaringen zijn echter vaak opgedaan met voor deze streek niet bruikbare, windgevoelige klonen of doordat te weinig aandacht werd geschonken aan de onderlinge bescherming van de bomen. Er is daarentegen ook een aantal bijzonder geslaagde beplantingen in dit gebied te vinden die als voorbeeld kunnen gelden hoe juist met populier aldaar snelle en goede resultaten kunnen worden bereikt.

Eén ervan is gelegen aan de oostzijde van het dorp Eenrum, ongeveer 7,5 km van de noordkust van Groningen in een vlak

Populierebos van Mattenese.

en open landschap. Het is een bosstrook van circa 1 ha, een onderdeel vormend van de erfbeplanting van de hoeve „Mattensesse”. Het populierenbos hierin bestaat uit acht NW-ZO lopende rijen 'Robusta' die in driehoeksverband geplant zijn op een afstand van 6 bij 6 m en die tezamen ongeveer 0,7 ha van de gehele bosstrook vormen. Deze populierenbeplanting staat aan de oostzijde van de boerderij, profiteert van de luwte van de gebouwen en de rond de boerderij aangebrachte windsingels en overige erfbeplanting (overwegend linden, iepen, elzen en een populierenlaan) en vormt met de singels een gesloten kroondak, dat vanaf de randen min of meer koepelvormig oploopt. Aan de oostrand en de zuidrand van de populierenbeplanting zijn geen beschuttende singels aanwezig. De populieren in de bosstrook zijn zestien jaar oud en staan op een goed ontwaterde, ondiep kalkarme poldervaaggrond (zandige klei). De bodemvegetatie bestaat uit overwegend gras en brandnetel. De hoogte van de populieren is in de westelijke en middelste rijen gemiddeld 20 m, terwijl de hoogte in de oostelijke rijen, die de „koepelafronding” vormen, terug gaat tot gemiddeld 16 m. De omtrek is in de westelijke en middelste rijen gemiddeld 87 cm, in de oostelijke rijen 78 cm. De totale houtmassa van de 188 aanwezige bomen op 0,7 ha bedraagt circa 85 m³ (ongeveer 0,45 m³ per stam). De vitaliteit der bomen is goed, bladbezetting en uiterlijk (kroonvorm) zijn normaal. Er zijn slechts enkele bomen met door wind beschadigde en vervormde kronen, deze bevinden zich vooral in de buitenrand van de beplanting. Zelfs bij hevige wind is in het bos een duidelijke luwte, ondanks het ontbreken van een vulhoutétage. De west- en noordrand zijn door tot laag bij de grond betakte singels blijkbaar voldoende afgesloten en „gestroomlijnd”.

Gesteld mag worden dat het resultaat van deze populierenbeplanting niet alleen te danken is aan de goede bodemkwaliteit, maar vooral ook aan de keuze van een windvaste kloon en een bijzonder overdachte bosopbouw. Bijna 1/3 van de bosoppervlakte wordt ingenomen door windkerende beplanting langs het eigenlijke bos, de bosstrook zelf heeft voldoende diepte (ruim 50 meter) om een gesloten opgroeien en onderlinge beschutting te waarborgen. Het is op deze wijze ongetwijfeld mogelijk met populieren in dit gebied goede resultaten te bereiken.

Ir. J. L. Guldmond

BELANGRIJKE PUBLIKATIES

F. J. M. van Puijenbroek: Onder de voet gelopen. Het ontstaan en verdwijnen van een kleinnijverheid in Nederland na 1800: de Brabantse klompenmakerij. Diss. Tilburg 1969.

Al is het waar dat klompen van wilgen-, elzen-, linden- en iepenhout ook altijd een rol gespeeld hebben, de klompenboom nummer-één is vermoedelijk altijd de populier geweest. Een proefschrift dat de geschiedenis van de klompenmakerij behandelt, zal dus allicht ook gegevens leveren over de historie van de populiereteelt. Dat gebeurt dan ook in dit proefschrift, dat zich weliswaar concentreert op de Brabantse klompenmakerij na 1800, maar dat zich gelukkig zowel in tijd als in ruimte niet erg aan die beperkingen stoort. Het is overigens een proefschrift uit de hoek van de sociale wetenschappen, zoals ook al uit het taalgebruik blijkt: „De maatschappelijke vervreemding uit de polariteit van rijk en arm, van macht en onderworpenheid geboren, deed een door klompen gedragen subcultuur ontstaan, die een marginaal vormde van het heersende patroon.”

Dat betekent dat de technische aspecten van klompenhout en fabricage de achtergrond vormen waartegen de klompenmaker en de ontwikkeling van zijn „kleinnijverheid” uit moeten komen; maar dit heeft het voordeel dat er geput wordt uit historische bronnen die wij als bomentelers niet gauw gevonden zouden hebben.

Het boek leert ons dat de grondvorm van de huidige klomp (al of pas) in het begin van de 17e eeuw is ontstaan. De klompenmakerij zou veelal een onderdeel van het zelfvoorzieningsbedrijf van de boer geweest zijn, dat zich weliswaar hier en daar tot ambacht ontwikkelde, daar dat toch ook vaak nog als seizoensarbeid op de boerderij geschiedde. In dit beeld past dat het klompenmaken in het hele land verspreid beoefend werd, zoals blijkt uit enkele ambachtstellingen in de 19e eeuw en uit vele losse gegevens. Toch was er al vroeg een zekere concentratie van de nijverheid in sommige streken, zoals in de Achterhoek, Noord-Brabant en Overijssel, daarnaast ook in Vlaanderen, Limburg en Henegouwen. Reeds in de 18e eeuw werden klom-